

dijalektološki atlas treba na terenu raditi oko 10 dana. Da se popuni Upitnik OLA u kraćoj verziji, potrebno je na jednom terenskom punktu raditi 20 dana, a ako se radi na punktu gdje je predviđeno popunjavanje šire verzije Upitnika OLA, potreban je čitav mjesec dana rada na terenu. Tek se nakon izvršenoga prikupljanja građe na terenskim punktovima može prići ispisivanju na listiće za atlasne kartoteke i tek nakon toga znanstvenoj obradbi i izradbi samih atlasa. Ali se i već sada, uz prikupljanje građe, vrše i sve potrebne pripreme u vezi s izradbom atlasa. Tako je, između ostalog, nedavno izvršeno pokusno kartografiranje jezičnih podataka za OLA sa svih punktova u Jugoslaviji koji su dosad istraženi. Slično je pokusno kartografiranje za OLA izvršeno i u drugim slavenskim zemljama, s namjerom da se uskladi način atlasnoga prikazivanja jezičnih podataka i da se otklone eventualni nedostaci u dosadašnjem radu.

Izneseni podaci govore sami za sebe. Šira javnost treba biti upoznata s tim naporima, osobito stoga što oni iziskuju veliki broj vrsnih kadrova, primjerenu tehničku opremu s odgovarajućim radnim prostorijama i pozamašna novčana sredstva. Od adekvatnog i pravovremenog rješavanja tih problema zavise i mogućnosti da se nastave i dovrše opisani radovi. Našoj su kulturi i našoj znanosti prijeko potrebna navedena osnovna lingvistička djela, pa treba očekivati da na izvršenje tih radova neće znatnije utjecati negativni stimulansi. Očekivanja su od dijalektoloških istraživanja i izradbe dijalektoloških atlasa velika. Ovo nije mjesto da se ona sva posebice nabrajaju, ali nešto treba spomenuti jer ima šire značenje. Da se to osvijetli, poslužit ću se riječima prof. Lj. Jonkea: »O mnogim spornim pitanjima u lingvistici danas ne bi trebalo ni diskutirati ni voditi polemike da su proučeni ti fundamentalni znanstveni problemi . . . Kada nema znanstvene literature, ljudi govore paušalno, više po svom ličnom osjećaju, po nekoj slutnji, nego po znanstvenoj dokumentaciji.«³

TVORBA IMENICA NA -IĆ

Stjepan Babić

(Svršetak)

Prezimenaste imenice

16.4. Tridesetak izvedenica od posvojnih pridjeva osobnih imenica ima, po podacima iz rječnika, isto ili gotovo isto značenje kao i osnovna imenica, tj. mogu se izdvojiti po obrascu

i-ov/-ev + -ić → i

bedákov + ić → bedak.

³ Razgovor o planovima razvoja Instituta za jezik JAZU, Vjesnik, br. 92. u rubrici »Kultura utorkom«, Zagreb, 1969.

Ta se preoblika temelji na tome što se polovica tih izvedenica zabilježenih u rječnicima upućuje na osnovnu riječ, a jedan se dio daje uz osnovne riječi ili se njima tumače:

bědāković v. bedak (RS, I. Trnski), *bezimenjāković*, v. bezimenjak (RS), *brājkovíc*, u hip. zn. brat (RS), *budalāković*, čudaković, *debeljāković* = *debeljković*, odebeo čovjek, *debeljko* (RMH), *drūšković*, druškan (RMH), *gladniković*, v. gladnica (RMH), *neobičnjāković* (Vus), *nesposobnjāković* (Izbor), *nespretnjāković* uz nespretnjak (DJ), *nesrečković* (prev.), *opreznjāković* (Vus), *pametnjāković*, fam. (DJ), *poštenjāković* uz poštenjačina (DJ), «isto što poštenjak» (AR), *smetenjāković*, fam., v. smetenjak (DJ), *srečković* (Vus), *šarenjāković* (A. Kovačić), *veseljāković*, v. veseljak (RMS, J. Leskovar), *vjetrenjāković*, vetrenjak (RMS, Šenoa), *vrednjāković*, vredan, marljiv čovek (RMS, A. Kovačić), *zdepnjakovíc*, zdepast čovek (RMS, J. Leskovar), *zčekanović*, v. zvekan (RMS, A. Kovačić).

Zbog plodnosti te tvorbe – kao što primjeri pokazuju, većina je tih izvedenica nastala u novije vrijeme, ni jedne nema u I. izd. V, neke nisu zabilježene ni u najnovijim rječnicima – odmah se nameće pitanje kakav bi smisao imale nove tvorbe čiji bi posljedak bio jednak polazištu.

S obzirom da su te izvedenice po načinu tvorbe jednake kao i one iz I. skupine, mogli bismo ih protumačiti:

bedaković → bedakov sin

srečković → srečkov sin,

s osnovnim značenjem »isti kao otac« kako je u AR protumačen *bábović*, jedina izvedenica toga tipa u V. Jednako bismo ih zbog upotrebe i oblika mogli protumačiti kao prezime koje sadrži obilježje osnovne imenice. Na tome se temelji istota značenja s osnovnom imenicom, ali samo na spoznajnoj razini. Razlika je u osjećajnom značenju: ove izvedenice izriču prislan, pokroviteljski odnos prema osobi označenoj izvedenicom, blagu ironiju, ublaženu pejorativnost i sl., već prema značenju osnovne imenice i konteksta u kojem je upotrijebljena.

Izvedenice od kvalitativnih pridjeva

17. Izvedenice sa sufiksom *-ić* od kvalitativnih pridjeva (kp) imaju različita značenja koja se mogu svesti samo na opći obrazac:

kp + ić → kp i

u kojem *i* označuje različite imenice:

drágić, *gòlić*, *golòbradić*, *mlàdić*, *slàbić* – drag, gol, golobrad, mlad, slab čovjek; *bjèlić* – vrsta bijele slatkovodne ribe; *màlić* – mali prst; *zelènić* – zeleno drveće.

Budući da takvih izvedenica ima samo desetak, u općoj upotrebi samo tri *mladić*, *slabić* i *sljepić*, a svega su dvije novije golobradić (Šenoa) uz golobradac, golobradica, golobradović, i *zelenić* (DJ) može se reći da je ovaj tip tvorbe slabo plodan, praktički neplodan.

Izvedenice od ostalih osnova

18. Ima ih svega tri: *přšić* – sitan snijeg, *tèklič* – glasnik, *pòlič* (pola mjere).

Složeno-sufiksna tvorba

19. Od šest tvorenic složeno-sufiksne tvorbe ni jedna nije u općoj upotrebi: *bjelòkapić*, *jednomjèsećići*, *kùpikrastāvčić*, *pòdoćići*, *pòkorizmīć*, *staròkućić*.

Tvorba sufiksom -čić¹⁷

Način povezivanja

20. Leksički i tvorbeni morfemi povezuju se po ovim pravilima:

20.1. genitivna osnova + -čić

ândeo, *ândel-a* → *andělčić*,
bâlkôn, *balkôna* → *balkônčić*.

Imenice koje u množini gube -in izvedenice tvore bez toga -in: *Bugàrčić:Bugarin*, *čobànčić:čobanin*.

20.2. Ispred -čić mijenjaju se ovi glasovi:

b/p: *golùpčić:gòlùb*, *grâpčić:grâb*, *zùpčić:zùb* . . .

g, h, z, s/š: *bùbreščić:bùbreg*, *ròščić:ròg*, *vrâščić:vrâg*, *kòžuščić:kòžuh*, *òraščić:òrah*, *trbuščić:trbuh*, *knèščić:knèz*, *kukùruščić:kukùruz*, *òbraščić:òbraraz*, *ùbruščić:ùbrus* . . .

Od imenice *beg* zabilježen je deminutiv *bèkčić* (RS), ali sve tri potvrde imaju *begčić*.

¹⁷ Kad se ima na umu ono što je rečeno u t. 11.16 – 11.18, samo se od sebe nameće pitanje o postanku sufiksa -čić pa se o tome raspravlja i kad se govori o suvremenoj tvorbi, npr. M. Stevanović u članku Deminutivi s nastavkom -ić (i -čić, NJ, 3, str. 6–11, i u knjizi Savremeni srpskohrvatski jezik, Beograd, 1964, t. 607 a) i b). Budući da Stevanović raspravlja bez određenoga metodskog postupka, nema pouzdanih zaključaka. Međutim, postanak sufiksa -čić izrazito je dijakronijsko pitanje i za suvremenu tvorbu nema većega značenja. Dovoljna je sama konstatacija da je već prije 1860. zabilježeno osamdesetak izvedenica sa sufiksom -čić.

20.3. Glasovi *d, t* ispadaju: *Arnàučić:Arnaut, labùčić:làbùd, kabinèčić:kabīnēt, kolùčić:kòlùt . . .*

20.4. Osnove sa *k* ostaju bez promjene, ali nema običnijih primjera: *bikčić: bik* (običnije *bičić*) (RS), *poskočić:poskok, skokčić:skok, trakčić:trak* (sve AR iz Stul.), *džâkčić:džâk* (hrv. *vrećica*).

20.5. Glas *l* ostaje bez promjene *andêlčić, karanfilčić, đavòlčić, bivòlčić, mlčić*, osim što se uz *vòlčić* upotrebljava i *vòčić*, a od *vlastel* je *vlàsteočić* RK. RMS).

20.6. Skupina *ije* osnovne riječi uvijek se krati prema pravilima kraćenja *ije: br̄ijeg-brèščić, m̄ijeh-mjèščić, gr̄ijeh-grèščić . . .*

20.7. Naglasak kao i kod *-ić*.

Značenje

21. Značenja izvedenica sa sufiksom *-čić* bilježena su jednako kao i izvedenica sa *-ić*, uglavnom »dem. od *i*«, pa za njih vrijedi ono isto što je rečeno za značenja izvedenica sa *-ić*. Izvedenice sa sufiksom *-čić* mogu se preobličiti po obrascu *i + čić → mali i*:

o-obe: *andêlčić, barùnčić, bogatâščić, đavòlčić, gizdelinčić, husârčić, kapetančić, kaplârčić, majòrčić, pisârčić, sinčić, vladârčić, vraščić . . .*

životinje: *bivòlčić, brâvčić, bumbârčić, gavrânčić, kònjčić, šarânčić, ugòrčić, vòlčić . . .*

biljke: *bagrêmčić, badêmčić, glòščić, grâpčić, kestènčić, kukùruščić, òraščić . . .*

predmeti: *automobilčić, balkònčić, balònčić, bazènčić, bedêmčić, bombònčić, bubrèščić, busènčić, čùnčić, čùpčić, čvòrčić, čevâpčić, dlànčić, dućànčić, grmčić, grumènčić, hùmčić, izvòrčić, kamènčić, kartònčić, kišobrânčić, korjènčić, kròvčić, mlinčić, òbraščić, plamènčić, prozòrčić, ròščić, sirčić, stànčić, stùpčić, tr̄buščić, trùnčić, vagònčić, zalogâjčić, zùpčić . . .*

apstraktne: *belâjčić, detâljičić, dogâđajčić, govòrčić, grèščić, otpòrčić*.

21.1. Kao i kod sufiksa *-ić*, dodatna značenja pripadaju drugim razinama.

– *U . . . dijeljenju naslova nije bio škrt, te je najmirnije duše najobičnijemu šljivaru ili još običnijemu beamterčiću napisao dugi naslov kakove »Velemožnosti«* (Đalski, RS, pejorativnost beamtera pojačana deminutivnošću i suprotnošću s naslovom).

– *Kojekakove majorčice i kolonelčice nisam nikada gledala* (Mašić, RMH s. v. *majorčić*, dem. od imenica koje označuju zanimanje, zvanje normalno daje osjećajno značenje, a pejorativno kontekst).

– *On je bio prosti pisarčić u nekoj topničkoj pisarni* (M. Pavlinović, AR, pridjev *prosti* daje značenje g., stas nevažan).

– . . . još manje voli da popuni sitnicu od nekolicine formularčića (Vjesnik, 18. 6. 67. 7, porugljivo zbog opreke *sitnica : znatan, a nepotreban posao*).

– *Poklončić od nekoliko milijuna* (zgb. Borba, 21. 1. 68. 6, j. značenje dobiveno prekom deminutiva i vrijednosti izražene novčanim iznosom).

– *Pred tri godine zvao nas je sebi na čajčić* (Lukić-Kušan, RMH, prijevod s ruskog, osnovno značenje bez pravoga smisla – dodatno spoznajno bilo bi f., slab čaj – ovdje očito u osjećajnom značenju).

U građi se našao samo jedan par u kojem se jasno razlikuju značenja izvedena sufiksima *-ić* i *-čić* od iste osnove: »Nije korisno rezati mlazić na mlashiće«,¹⁸ ali je ova razlika očita samo zato što su obje izvedenice dovedene kontekstom u jasnu opreku.

Raspodjela sufikasa *-ić* i *-čić*

22. Budući da izvedenice sa sufiksom *-čić* imaju ista značenja kao i sa sufiksom *-ić*, postavlja se pitanje njihove raspodjele, jer nije vjerojatno da u književnom jeziku postoje dva sinonimna tvorbeno sredstva s većom čestotom, a bez različite raspodjele.

Na raspodjelu sufikasa *-ić* i *-čić*, utječu glasovni i kategorijski razlozi.

Glasovna raspodjela

22.10. Zbog različitosti početnih glasova (samoglasnik/suglasnik) raspodjela je sufikasa *-ić* i *-čić* jednim dijelom glasovno uvjetovana.

Osnove koje završavaju na dva ili više suglasnika dobivaju samo *-ić*: *čamčić*, *čavlič*, *čèšljíc*, *člančić*, *gròzdić* . . .

Ako osnova završava jednim suglasnikom, raspodjela je različita.

Osnove sa završnim *dž*, *d*, *č*, *ć*, *c* dobivaju samo *-ić*: *dàidžić*, *rogàčić*, *čèkičić*, *zèčić* (za *d* nema primjera).

Osnove s ostalim glasovima mogu dobiti oba sufiksa, ali obično preteže jedan.

Osnove sa završnim *k* dobivaju pretežno *-ić*, rjeđe *-čić*, (v. t. 10.2. i 20.4).

Osnove na *t*, *d* rijetko dobivaju *-čić* jer bi se u kraćih osnova gubljenjem *t*, *d* izgubila morfemska veza s osnovom ili bi se različite osnove neutralizirale: *bròdić*, *gràdić*, *svòdić*, *zìdić*, *kùtić*, *pùtić*, *sàtić*, *vràtić*; *plòdić-plòtić* → **pločić*.

To vrijedi i za kraće osnove sa završnim *s*, *z*, *ž*: *brùsić*, *glàsić*, *klàsić*, *rìsić*, *jàzić*, *jèžić*, *mùžić*, *plùžić*, *nòsić-nòžić*, → **noščić*.

¹⁸ S. Novak. Tvrđi grad, str. 77.

Osnove s poluotvorenim glasovima dobivaju pretežno -čič:

	Broj izvedenica	Postotak
Izvedenice sa -čič	205	
završni sonant	160	75
ostali glasovi	55	25

Samo na *n* i *r* završava lll osnova ili 50%.

22.11. Glasovna raspodjela upućuje na zaključak da se sufiksi -ić i -čič i ne mogu semantički razlikovati. Kad bi npr. -čič imao neko posebno značenje, tada se ono ne bi moglo ostvariti s osnovama onih imenica koje imaju glasovnu zapreku za -čič. Valja imati na umu da to u tvorbi ne mora biti odlučan dokaz, važnije je što se nisu našli parovi koji bi tu razliku pokazali.

22.12. Ipak, mnogi osjećaju da neka nijansa u značenju postoji. Analiza razlika pojedinih parova dobivena malom anketom nije dala određene rezultate jer su odgovori bili proturječni. To je i razumljivo jer se razlikovanje zasnivalo na traženju semantičkih razlika između sinonimnih oblika, na temelju različite čestote, na višeznačnosti izvedenica pa se jedno značenje pripisivalo jednom sufiksu, a drugo drugom. Iz svega se tek mogao izvući zaključak da se -čič osjeća kao izrazitiji sufiks u obilježavanju deminutivnosti. To dolazi odatle što je završetak -čič u izvedenicama sa sufiksom -ić nerazmjerno velik. Naime na -čič ne završavaju samo izvedenice kojima osnova završava na č nego i one koje završavaju na *c* i *k*, dakle:

č, c, k + -ić → -čič.

22.13. Od svih izvedenica sa sufiksom -ić gotovo trećina (234 od 723, dakle 32%) završava na -čič.¹⁹ Zbog toga je završetak -čič shvaćen kao karakterističan glasovni kompleks za ove izvedenice.

22.14. Tome u prilog ide i činjenica što su izvedenice sa sufiksom -čič relativno novije tvorbe, kako se vidi iz ovih podataka:

Sufiks	Broj izvedenica	Poslije 1860	Postotak
-ić	723	228	32
-čič ²⁰	214	130	60

¹⁹ Možda je čestota toga -ić i veća kad bi se računala upotrebnost čestota takvih izvedenica, ali za to nemamo nikakvih podataka.

²⁰ Broj se izvedenica ne slaže u obje tabele. Razlika je nastala tako što sam prema rezultatima proučavanja premještao ceduljice iz pojedinih skupina, a brojao ih u razno vrijeme. Kako je razlika malena i za rezultate nevažna, nije bilo potrebno podatke usklađivati.

Apsolutni brojevi ne pokazuju tu tvrdnju tako očito kao isti podaci izraženi u postocima. Ako se ima na umu da je *-čić* u tvorbi znatno ograničen, a *-ić* praktički bez ograničenja, onda ti brojevi dobivaju novu vrijednost. Upućuju na *vremensku raspodjelu*, a ona je za raspodjelu sufikasa također važna. Pokazuje da je plodnost sufiksa *-čić* u novije vrijeme znatno porasla pa se može pretpostaviti: ako od iste osnove postoje dvije izvedenice, izvedenica sa sufiksom *-čić* obično je mlađa.²¹ Odatle se može i pretkazati: ako na istu osnovu mogu doći oba sufiksa, veća je vjerojatnost da će to u sadašnje vrijeme biti sufiks *-čić*.²²

Kategorijska raspodjela

22.20. Sufiks *-čić* pokazuje izrazito kategorijsko ograničenje: dolazi samo na osnove im. m. r. suglasničke deklinacije (jelen), a ne dolazi s osnovama drugih deklinacijskih tipova i drugih rodova niti s drugim vrstama osnova (glag., pridjevskim); dolazi samo u značenju 'malen', a ne u ostalima.

Prema sakupljenoj građi može se reći da se sufiksom *-čić* normalno ne izvode prezimena ni deminutivi od osobnih imena. U građi su se našla svega tri deminutiva sa *-čić*: *Ivančić*, *Jovaničić*, *Todoričić*, sva tri iz V, AR, ali se već za prvoga kaže da je dem. od *Ivan*, *Ivanko*. Za prezime *Stipančić* AR kaže da je izvedenica od nepotvrđenoga *Stipanac*.

Iako će tu tvrdnju trebati još provjeravati – u građi se iz spomenutih razloga našlo svega nešto preko stotinjak prezimena i dvadesetak imena sa *-ić* – ipak se može reći da je *-čić* u toj kategoriji neplodan, sva tri imenska deminutiva zabilježena su već u 1. izd. V.

Neutralizacija

30. Zbog glasovnih promjena i ujednačenoga naglaska izvedenicâ sa *-ić* i *-čić* nekoliko se različitih osnova neutraliziralo:

bičić: bič i bik, uz rjeđe bikčić; *čvòrić*: čvòrak i čvòr, čvòr, uz čvòrić : čvor; *pàsić*: pàs i pàs, uz normalnije psić : pàs; *stòlčić* (stòčić): stòlac i stòl, uz stòlić : stòl; *vřšćić*: vřg i vřh, uz vřšić : vřh i vřžić : vřg. Uz opreku *jårčić* : jårac i jårčić, jårčić : jårak znam da se govori i jårčić : jårak.

²¹ Ta bi se tvrdnja mogla lako provjeriti.

²² Vjerojatno je da se izvedenice sa sufiksom *-čić* češće upotrebljavaju, što je za raspodjelu važno, ali za to nema podataka. Čestotni nam je rječnik prijeko potreban. Na usmeno pitanje, nema li možda i teritorijalne raspodjele, tj. da su izvedenice sa *-čić* običnije u srpskom književnom jeziku, a sa *-ić* u hrvatskom, mogu reći da u građi nisam zapazio znakova koji bi upućivali na takvu raspodjelu. M. Stevanović u članku navedenom u 17. bilj. tvrdi upravo suprotno, tj. da »su u istočnom delu naše jezičke teritorije deminutivi na *-ić* mnogo običniji«, str. 11, ali i sam odmah tu tvrdnju djelomično osporava i navodi nekoliko pojedinačnih potvrda koje nisu dovoljne ni za jednu tvrdnju.

Ostali sufiksi sa -ić

40. Od ostalih sufikasa sa završetkom *-ić* plodan je *-ović (-ević)*, nekoliko izvedenica ima *-ičić*, a ostali po jednu izvedenicu, što već samo po sebi kazuje da su neplodni, a neki su zapravo i nemotivirani, spominju se samo zbog potpunosti rada.

41. *-ović*. Sufiks *-ović* dolazi u tvorbi prezimenastih imenica od osnova onih riječi koje nemaju pridjeva na *-ov*. U preoblici mjesto *-ović* većinom dolazi *čovjek*, rijetko što drugo: *dragović* – drag čovjek (fam.), *jadović* – jadan čovjek, *jadnik*, *kojekaković*²³ – kojekakav čovjek, *kôljenović* – čovjek od (dobra, plemenita, stara) koljena, *mâjković* – majčin sin (kao junak, materić), *snjègović* – čovjek od snijega, *tjesnogrudović* – tjesnogrudan čovjek; u složeno sufiksnoj tvorbi: *bèshljebović* – čovjek koji nema što jesti, *beshljebnik*, *gladnica*.

Sufiks *-ović* slabo je plodan.

42. *-ević*. Samo u *kùcević* – čovjek iz otmjene kuće, uz *kućić*, oboje zabilježeno već u V. Iako se u građi nije našlo drugih primjera, takve su tvorbe moguće jer je sufiks *-ević* u komplementarnoj raspodjeli sa sufiksom *-ović*.

43. *-ičić*. U osam izvedenica u značenju 'sin': *djevèričić*, *gospòdičić*, *sèstričić*, *sokoličić* (za mladića), *šuričić*, *vlastèličić*, *zàovičić*; *gospodičić* znači još 'mladi gospodin', *Ūgričić* – 'mladi Ugrin', a *vlastèličić* – 'mali vlastelin'. Osim *vlasteličić* i *zàovičić*, za koje nemam podataka, svi su izvedeni prije 1860, a neki su na rubu književne upotrebe pa se s pravom može reći da taj tip tvorbe nije plodan.

44. *-iković*. Samo u *dobriković*. Već je u V označen »u razgovoru«.

45. *-jević*. Samo u *skorojević* – »čovjek koji je skoro postigao kakav društveni položaj« (AR). Izvedenica analogijom prema prezimenima od imena na *-oje*,²⁴ ali zbog značenja *-jević*. Sufiks dakle nije plodan.

46. *-olić*. Samo u *vragòlić* kao naziv za neku biljku i po tome je ta riječ nemotivirana.

47. *-ušić*. Samo u *orlùšić* – mlad orao, orlić.

48. *-tić*. Samo u *sjekùtić*.

Brojčani podaci

50. Razvrstavanje izvedenica sa završetkom *-ić* pokazuje ove brojčane odnose:

²³ Formalno bi imala sufiks *-ić*, ali po svemu pripada ovamo.

²⁴ U AR je zabilježeno i ime *Skoroje* i prezime *Skorojević*.

I. Imeničke osnove sa sufiksima <i>-ić</i> i <i>-čić</i>					
značenje	rod	dekl. tip	broj izvedenica	postotak	napomena
1. 'malen'	m.	jelen	760	75,5	
2. 'malen'	m.	ostali	6	0,5	
3. 'malen'	ž.	žena	32	3,0	ugl. im. za živ. i biljke
4. 'malen'	sr.	tele	26	2,4	supl. za mn.
5. razna	svi	razl.	59	5,7	ugl. prez. i rodb. odnosi
II. Posvojni pridjevi sa sufiksom <i>-ić</i>					
6. 'sin', 'mladunče'			17	1,6	
7. 'prezime'			43	4,1	
8. prezimenaste imenice			27	2,5	
III. Ostale osnove					
			21	2	
IV. Ostali sufiksi					
			29	2,7	
Ukupno			1020		

51. Razlika između prvoga i drugoga postotka vrlo je velika, ali je zapravo i veća jer se u 5. skupini nalaze raznovrsne izvedenice koje bi preciznijim razvrstavanjem imale više manjih skupina. Slika koju daju podaci nije potpuna jer u građi nije bilo većega broja prezimena. Potpunijim unošenjem prezimena brojčani bi se odnosi znatno promijenili.

52. No i takvi podaci ne bi bili potpuni jer je uzet u obzir samo broj izvedenica, a nije njihova čestota. Po njoj bi prezimena vjerojatno bila na prvom mjestu što ima značenje i za samu tvorbu.

Važniji bi čestotni podaci bili za I skupinu. Kad se uzima samo broj izvedenica, tada se *kalfić*, *šljivić*, *medić* jednako broje kao i *dječaćić*, *zečić*, *nosić*, *djelić*, iako je njihova čestota vrlo različita, pogotovu kad znamo da uz prve postoje i imenice *kalfica*, *šljivica*, *medvjedić*, *meće*, množina *mećići*. Kad bi se uzela samo približna čestota, npr. tako da se imenice tipa *kalfić*, *šljivić*, *medić* boduju jednim bodom, a imenice tipa *dječaćić*, *zečić*, *nosić*, *djelić* sa dva do pet bodova, postoci bi bili znatno drugačiji. Za skupine 2-4 bili bi tako maleni da bismo te skupine već na temelju samih brojčanih podataka mogli zanemariti kao tvorbene načine.

Zaključak

60. Na temelju podataka o tvorbi imenica koje završavaju na *-ić* može se zaključiti:

61. Među sufiksima koji završavaju na *-ić* plodni su samo *-ić*, *-čić* i *-ović* *-erić*.

62. U središtu tvorbe nalaze se samo izvedenice sufiksima *-ić* i *-čić* u značenju 'malen' uz pretežno razgraničenu raspodjelu tih sufikasa.

63. Velik broj prezimena sa završetkom *-ović*, *-ević* pokazuje jasne granice morfema koji ih tvore, ali je zbog izvanjezičnih razloga ta skupina izvedenica gotovo potpuno neplodna.

64. Od ostalih tipova plodna je samo tvorba prezimenastih imenica sufiksom *-ić* od posvojnoga pridjeva, ili rjeđe, sufiksom *-ović* (*-ević*) ako osnovna imenica ne može imati posvojni pridjev. Može se reći da se velika potencijalna plodnost u tvorbi prezimena ograničena izvanjezičnim razlozima probila na drugo područje. Zbog toga što takve izvedenice na spoznajnoj razini znače uglavnom isto što i osnovna imenica, a razlika na osjećajnoj razini za neke lingviste nije dovoljno uočljiva, a i zbog toga što je taj tip tvorbe tek u nastajanju, u rječnicima mnoge od tih izvedenica nisu dobro prikazane.

65. Podaci o tvorbi imenica sa završetkom *-ić* jasno ocrtavaju sustav, ali on nije zatvoren ni savršen. U književnom se rječniku nalaze ili u nj ulaze i riječi iz starijih jezičnih slojeva, iz narječja i pojedinih govora, riječi individualne tvorbe i sl., ali zbog maloga broja takvih izvedenica ne čine poseban tvorbeni sustav, nego se upotrebljavaju kao leksičke (nemotivirane) riječi jer tip tvorbe u kojemu se nalaze nije plodan (*carević*, *kraljević*, *skorojević*, *sje-kutić*).

66. Kao individualna tvorba i jezično stvaralaštvo u književnom su jeziku moguće nesustavne tvorbe u kojima tvorenice dobivaju posebna značenja, spoznajna i osjećajna, upravo zato što nisu izvedene po sustavnoj tvorbi (*britvić*, *dretvić*).

67. Sve to upućuje na zaključak da književni jezik zbog svoje sveobuhvatnosti, zbog širine i raznovrsnosti podloge na kojoj počiva i onih na koje se opire, nipošto nije sustav, nego je sklop koji teži sustavu.

68. Brojčani podaci pomažu otkrivanju sustava, ali uzeti sami za sebe nisu dovoljni, pogotovu u određivanju plodnosti. Gotovo isti postotak može sadržavati sasvim suprotne skupine: jedna je završetak kojega načina tvorbe, a druga je tek početak ili je već u njegovu središtu. I malen broj tvorenica kojega tipa može tvoriti sustav.

69. Brojčani podaci u tvorbi bili bi ilustrativniji kad bi se u obzir uzela i upotrebnost čestota pojedinih tipova tvorbe.

O ZAREZU I OKO NJEGA

Nives Mikić-Opačić

U Pravopisu hrvatskosrpskoga književnog jezika (Matica hrvatska-Matica srpska, Zagreb–Novi Sad, 1960) čitamo ovo pravilo:

»Uobičajeno je da se iza naslova pisma stavlja zarez ili uzvičnik. I u jednom i u drugom slučaju pismo se nastavlja velikim početnim slovom: (primjer)

b) Ali ako se pismo nastavlja u istom retku, iza zareza se obično piše malo slovo: (primjer)«¹

Nedavno sam imala u rukama knjigu pisama. Pisalo ih je dvoje mladih. Da nisam nekoliko puta pročitala cijelu knjigu, vjerojatno ne bih opazila koliko je navedeno pravilo kruto. Nametnulo mi se jedno pitanje: zašto se iza zareza u naslovu mora u idućem retku pisati veliko slovo? Ne stvara li se time neželjena stanka u čitanju? Ne narušava li to cjelovitost prve rečenice? Navest ću jedan primjer – a sličnih je bezbroj – iz kojeg će se moći vidjeti što bi učinilo veliko slovo iza zareza u naslovu, a na početku novoga retka. Prema Pravopisu ispravno je pisati ovako:

Draga Cecile,

Ne plači. Molim te, ne plači.

Iz ovog se primjera vidi da se netko obraća djevojci s molbom da prestane plakati. Izravno obraćanje, kao u razgovoru, potvrđuje i druga rečenica. Znači da je Cecile nerazdvojno povezana s cijelim sadržajem koji slijedi iza naslova. U Pravopisu nalazimo izbor: ili pišemo uzvičnik iza naslova u pismu ili zarez. Kad bi iza riječi Cecile stajao uzvičnik, situacija bi bila drukčija. Pročitali bismo početak pisma ovakvom intonacijom:

— . . /
Draga Cecile ,
— — — . . — . .
Ne plači . Molim te , ne plači .

¹ Točka 23. a, b, str. 22.